Kvalifikuotas elektroninis parašas
ANDRIUS ROMANOVSKIS
2021-04-23 17:51:27 GMT+3
Paskirtis: Parašas

LIETUVOS VERSLO KONFEDERACIJA ICC LIETUVA

Lietuvos Respublikos finansų ministerijai 2021 m. balandžio 23 d. Nr. 21-071VK
Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijai
Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai
Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai

Kopija:
Lietuvos Respublikos Vyriausybei

DĖL 2021-2026 M. LIETUVOS EKONOMIKOS GAIVINIMO IR ATSPARUMO DIDINIMO PLANO "NAUJOS KARTOS LIETUVA" PROJEKTO

Lietuvos verslo konfederacija (toliau – **LVK**) susipažino su balandžio 16 d. visuomenei pristatytu Finansų ministerijos parengtu 2021-2026 m. Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano "Naujos kartos Lietuva" projektu (toliau – **Planas**).

Planą vertiname pozityviai dėl jo išsamumo ir visapusiškumo. Pritariame daugumai Plane identifikuotų problemų, pasirinktų prioritetinių krypčių (Žalioji pertvarka; Skaitmeninimas; Švietimas; Sveikata; Socialinė apsauga; Inovacijos ir mokslas; Viešojo sektoriaus pertvarka). Pozityviai vertiname tai, jog Plane nurodoma, kaip tam tikros numatytos reformos įgyvendina Tarybos rekomendacijas, koks jų santykis su jau Lietuvoje atliktais darbais bei nacionalinio ir europinio lygio planais. LVK nekvestionuoja Plane išskirtų investicinių krypčių, kurios pasirinktos pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP, angl. – RRF) lėšų panaudojimui Europos Komisijos nustatytus prioritetus bei 2019-2020 m. Tarybos rekomendacijas.

Taip pat pritariame dėl šio Plano kaip pagrindo ateityje numatomoms priemonėms. Plano išsamumas dėl penktadalio Nacionalinės pažangos programai skiriamų europinių lėšų mus nuteikia teigiamai. Nepaisant to, kad EGADP lėšos nėra vienintelis artimiausiems metams planuojamų investicijų šaltinis, manome, kad Plano priemonėms numatyta suma (2,225 mlrd. Eur) yra pakankamai reikšminga ir galinti sukurti proveržį Plane numatytose investicijų kryptyse. Vertiname pozityviai, jog Vyriausybė yra užsibrėžusi tikslą šias lėšas išleisti produktyviai.

Vis dėlto norime atkreipti dėmesį, jog verslui ir visuomenei aktualios reformos aprašytos pakankamai aptakiai, nenurodant konkrečių įgyvendinimo priemonių, **nuo kurių ir priklauso pačių reformų sėkmė.** Ši esminė LVK pastaba detalizuojama žemiau.

Privačiam verslui plane yra pakankamai nedaug galimybių gauti finansavimą savo projektams. **Labai pritariame tam, kad verslui numatomos priemonės inovacijoms versle finansuoti.** Taip pat labai pritariame trijų prioritetų išgryninimui ir konsorciumu modelio misijoms diegimui. Įgyvendinant planą, primygtinai siūlome priemones ir misijas skirti (a) atskirai taikomiesiems ir fundamentiniams tyrimams, nes viską sujungus bus neįmanoma pasiekti KPI (būtent ekonomijos augimo); (b) atskirai rengti priemones sumanios specializacijos sritims, kad projektai nekonkuruotų iš skirtingų sričių, (c) būtinai parengti programų atskirai Vilniaus regionui (nustatant toms sritims kurios būtent čia yra stiprios, pvz. biotechnologijoms), nes dėl naujojo ES biudžeto Vilniaus regionui taikomo išsivysčiusio regiono statuso, šiame regione esantys verslai ir universitetai gali likti be finansavimo arba jis bus neadekvatus. Ir nepaisant to, kad bus sukurta Inovacijų agentūra (kurią siūlome kurti arba

Gedimino pr. 2/1-28, LT-01103, Vilnius, Lietuva
Tel. +370 5 212 1111, info@lvk.lt, www.lvk.lt

Tarptautinių prekybos rūmų ICC oficialus atstovas
www.iccwbo.org

įtraukiant visas plataus atstovavimo verslo asociacijas, taip pat ir LVK, arba neįtraukiant nei vienos, kad nebūtų diskriminacijos), Vyriausybei reikia pasilikti strateginio vadovavimo funkciją, kad būtų užtikrinti aukščiau paminėti punktai.

(a) DĖL „SKAITMENINĖ TRANSFORMACIJA EKONOMIKOS AUGIMUI“ BEI „AUKŠTASIS MOKSLAS, NUOSEKLI INOVACIJŲ SKATINIMO SISTEMA IR AUKŠTOS PRIDĖTINĖS VERTĖS VERSLAS“ KOMPONENČIŲ

Trūksta problemos analizės bei numatytų priemonių, kaip būtų siekiama išvengti *digitalwashing'o*/„skaitmenų plovimo“ – nepritaikomų ar nereikalingų skaitmeninimo projektų įgyvendinimo. Turime nesudėti skaitmeninimui skiriamų lėšų į televizorius klasėse, kaip sudėjome sanglaudos lėšas į trinkeles kaimuose.

Keli „Skaitmenų plovimo“ pavyzdžiai Lietuvoje ir Plane:

I. **Už valstybės lėšas yra kuriami sprendimai, kurie nepritaikomi versle.** Verslo bendruomenė jau kurį laiką akcentuoja problemą, kad viešosios investicijos neretai skiriamos visiškai nekoordinuojant investicijų su galutinio produkto vartotoju. Pvz. Išleidžiamos lėšos IT sprendimui logistikos sektoriuje įgyvendinti, programuotojai gauna finansavimą, gerai suprogramuoja, tačiau logistikos sektoriaus atstovai būna nesusipažinę su produktu, nežino kaip jį taikyti, o galbūt ir išvis nėra poreikio jo taikyti.

II. **Investicijų (ar jų skatinimo) KPIs – pačios investicijos.** Plano 94 psl. nurodoma, jog netiesioginių investicijų į finansines priemones smulkiam ir vidutiniam verslui, skirtų didinti darbo našumą investicinės krypties „Siekiamas rodiklis – iki 2023 m. Q4 finansuota ne mažiau 15 verslo transformacijų.“ LVK atkreipia dėmesį, kad pačios investicijos (išleistos lėšos) neturėtų būti vertinamos kaip sėkmės rodiklis. Turėtų būti parenkami objektyvūs kriterijai, kuriais galėtų būti įvertinta, ar finansuotos verslo transformacijos buvo sėkmingos. Siūlome numatyti tikslingo lėšų panaudojimo pagal finansavimo sąlygas bei finansuoto produkto pritaikomumo kriterijus 3.7 priemonei. Konkrečiu pateiktu atveju, investicijos yra skiriamos darbo našumui didinti, tad investicijų sėkmė turėtų būti vertinama pagal tai, kiek finansuoti produktai ar sprendimai paveikė darbo našumą įmonės lygiu ir ar išpildė lūkesčius.

III. **Investicijos į skaitmenines technologijas nėra naujas reiškinys –** jau gerą dešimtmetį skiriame lėšas mokyklų „modernizavimui“. Tačiau ne visada lėšos buvo panaudotos tikslingai. Manome, kad lėšos neturėtų būti skiriamos televizoriams ar „SMART“ lentoms, internetinėms platformoms, nesant aiškios vizijos ir kompleksiškų sprendimų kaip jos bus panaudojamos. Atkreipiame dėmesį, kad „modernizacija“ viešųjų įstaigų darbuotojams neretai asocijuojasi su pertekline biurokratine našta.

Plane pasigendame „saugiklių“, kurie užkirstų kelią „skaitmenų plovimui“. Siūlome Ekonomikos ir inovacijų ministerijai juos numatyti. Vykdant reformas bei investicijas, siūlome vadovautis šiais **principais:** 1) vengti „skaitmenų plovimo“; ir 2) derinti visas investicijas į inovacijas su projektuojamų produktų galutiniais vartotojais (angl. *end users*).

Toliau komentuojant trečiąją Plano komponentę, norime iliustruoti socialinių partnerių įtraukimo svarbą detalizuojant šį Planą.

Rengiant skaitmeninių lietuvių kalbos išteklių koncepciją turi būti įtraukti verslo atstovai. LVK palaiko į Planą įtrauktą reformą „Būtinosios sąlygos inovatyviems technologiniams sprendimams versle ir kasdieniame gyvenime“. Reformos tikslas - „Lietuvių kalbos ištekliai, suskaitmeninti siekiant vystyti dirbtinį intelektą ir inovatyvias technologijas“. Reformos įgyvendinimui numatyti 35 mln. Eur.

Skaitmeninių lietuvių kalbos išteklių plėtra yra labai svarbi LVK atstovaujamiems verslams, kuriantiems dirbtiniu intelektu grįstus sprendimus. Lietuvių kalbos išteklių skaitmeninimo veiksmas buvo įtrauktas ir į ankstesnės Vyriausybės rengtą „Ateities ekonomikos DNR planą". Tačiau svarstant skaitmeninimo koncepciją Investicijų komitete buvome priversti ją kritikuoti- mūsų įsitikinimu buvo pasirinkta netinkama duomenų rinkimo strategija, užsibrėžti rodikliai buvo gerokai per maži, veiksmo įgyvendinimas buvo patikėtas mokslo įstaigoms, neturinčioms pakankamai patirties ir žinių apie praktinį kalbos išteklių pritaikomumą dirbtiniu intelektu paremtų sprendimų kūrime, neįtraukiant verslo. Aiškiai matėme, kad koncepcijos įgyvendinimas dirbtiniu intelektu paremtų sprendimų kūrimo srityje norimo proveržio neduos, nes koncepcija rengta visiškai nesikonsultavus su verslu. Taigi, siūlome atsižvelgti į aukščiau nurodytas pastabas.

Komentuojant penktąją Plano komponentę, kur nurodoma, jog „planuojama sukurti paskatą studentams dalyvauti su jų studijomis susijusiose mokslinėse veiklose ir projektuose“ – neaišku, apie kokias sąlygas rašoma ir kokias apskritai reikia sudaryti. Geriausia finansinė paskata būtų gabiausių studentų įdarbinimas laboratorijose, taip pat pirmakursių ir antrakursių priėmimas vasarą dirbti arba praktikuotis (už atlygį) laboratorijose. Būtent taip yra daroma Suomijoje. Lietuvoje norinčių turime – patys gabiausi studentai eina laisvalaikiu padėti mokslininkams laboratorijose, nes nori kuo daugiau išmokti. Šioje vietoje lieka neaišku, kokių reikia „planų“ ir kaip jie yra susiję su EGADP lėšomis. Galbūt skiriamos ES lėšos turėtų tekti ypač aukštos kvalifikacijos dėstytojų ir mokslininkų, su kuriais studentai norėtų praktikuotis, pritraukimui? Dėl studentų matome riziką, kad reikšmingas teigiamas rezultatas nebus pasiektas.

(b) DĖL „KOKYBIŠKAS IR PRIEINAMAS ŠVIETIMAS VISĄ GYVENIMĄ KIEKVIENAM GYVENTOJUI“ KOMPONENTĖS

Plano švietimo komponentėje ypač trūksta aiškių numatytų priemonių – pavyzdžiui, rašoma apie pameistrystės modelio taikymą profesinių mokyklų mokiniams. Tačiau nėra aptariama, koks modelis bus taikomas. Primename, kad jau turime patirties ir esame susipažinę su Suomijos, Šveicarijos, Vokietijos modeliais. Pameistrystės klausimas buvo plačiai aptariamas ir praėjusios Vyriausybės, tačiau Plane nenurodoma, kokiu keliu eisime, kiek laiko profesinių mokyklų pameistriai mokysis darbo vietoje, o kiek – mokymo įstaigoje, o gal bus galima įgyti kompetencijas ir mokytis tik darbo vietoje ir t.t. **Būtent dėl to akcentuojame, jog Plano sėkmė priklauso nuo jo įgyvendinimo. Į diskusijas dėl pameistrystės bei kitų numatytų priemonių turi būti įtraukti socialiniai partneriai.**

Kitas pavyzdys – teigiama, jog planuojama konsultuoti mokinius karjeros klausimais nuo pirmos klasės. Šis siekis yra labai reikšmingas, tačiau visiškai neaišku, ar ši priemonė lems gilesnį verslo įtraukimą į profesinį orientavimą, ar visgi fiktyvų konsultavimą ir dar vieną perteklinį reikalavimą pradinių bei vidurinių mokyklų mokytojams ir socialiniams pedagogams.

Tokių pavyzdžių Plane yra nemažai. Mūsų tikslas - parodyti, kad **būtent nuo šio Plano konkretizavimo priklausys, ar šis Planas padės transformuoti Lietuvą. Ypač svarbu, kad visuomenė, socialiniai ir ekonominiai partneriai dalyvautų šio plano detalizavimo procesuose.**

(c) DĖL „DAUGIAU GALIMYBIŲ KIEKVIENAM AKTYVIAI KURTI ŠALIES GEROVĘ“ KOMPONENTĖS

Turime protingai skatinti žaliųjų ir skaitmenizuotų darbo vietų kūrimą, nes kyla „žaliojo plovimo“ ir „skaitmenų plovimo“ grėsmė. Turėjome puikų pavyzdį Lietuvoje

praeitais metais, kuomet po karantino buvo papildomai subsidijuojamos įmonės, kurios buvo nei žalios, nei siekė skaitmenintis, tačiau kurių veikla pateko į „Veiklų, orientuotų į pažangių technologijų gamybą, žinioms imlias paslaugas, Europos Sąjungos Žaliojo kurso tikslų siekimą ir socialinį dialogą sąrašą“.[1] Vėlgi – pirminė idėja gera, tačiau turime protingai išnaudoti šią neeilinę ES suteiktą galimybę ir iš tiesų paremti žaliuosius ir skaitmeninius tikslus.

Taip pat pažymėtina, kad Planas turi atliepti **Tarybos rekomendacijas** (COM (2020)515), kuriose rekomenduojama Lietuvai 2021 m. „ (...) švelninti krizės poveikį užimtumui. **Didinti aktyvios darbo rinkos politikos priemonių finansavimą bei aprėpti ir skatinti gerinti įgūdžius“**. LVK ypač kelia nerimą realių priemonių trūkumas švelninant krizės poveikį užimtumui bei skiriant pakankamas lėšas aktyvioms darbo rinkos politikos priemonėms finansuoti. Rekomendacijoje Taryba identifikuojama problemą, kad „ (…) prieš krizę aktyvios darbo rinkos politikos priemonių aprėptis mažėjo, o dalyvavimo suaugusiųjų mokymosi programose lygis išliko žemas. Tačiau siekiant padėti bedarbiams kuo anksčiau grįžti į darbo rinką, **reikės didinti aktyvios darbo rinkos politikos priemonių ir kitų priemonių, skirtų darbo jėgos kvalifikacijai keisti ir kelti, aprėptį**“. Vis dėlto, Plane galutinis tikslas numatomas pasiekti tik 2026 metais, įtraukiant į naujas užimtumo priemones tik 21,7 tūkst. žmonių. Lietuvoje šiuo metu registruotas nedarbo lygis yra 15,1 proc. , t.y. beveik 260 tūkst. registruotų bedarbių Užimtumo tarnyboje. 2021-01-01 registruota **106 tūkst. darbo neturinčių asmenų be kvalifikacijos** (38,1 proc. tarp visų bedarbių).

Atsižvelgiant į tai, siūlome dar kartą peržiūrėti ir adekvačiai įvertinti Tarybos rekomendaciją ir situaciją darbo rinkoje bei skirti pakankamus išteklius investuojant į darbo netekusių asmenų kvalifikacijos įgijimą bei tobulinimą.

Sėkmingam plano įgyvendinimui reikalinga socialinė partnerystė.

Visos šios pastabos veda link to paties akcento, kurį keliame kaip esminį – **Plano sėkmė priklausys nuo jo įgyvendinimo, todėl LVK pabrėžia socialinių partnerių bei verslo įtraukimo į šio Plano įgyvendinimą svarbą**. Be suinteresuotų grupių realaus įtraukimo į Plane numatytų reformų įgyvendinimui skirtų priemonių rengimą, rizikuojame neefektyviai panaudoti EGADP lėšas.

Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta aukščiau, prašome prieš pateikiant planą Europos Komisijai numatyti konkrečius socialinių partnerių įtraukimo į Plano įgyvendinimo priemonių rengimo ir įgyvendinimo procesą mechanizmus.

Manome, jog XVII-oji Vyriausybė taikė blogą praktiką, kai į Investicijų komitetą socialiniai partneriai buvo įtraukti patariamojo balso teise ir kuris svarstė jau parengtas konkrečių investicinių veiksmų koncepcijas. Esame įsitikinę, kad tokių mechanizmų sukūrimas ne tik prisidėtų prie investicijų kokybės, bet ir užtikrintų Plano įgyvendinimo kontrolę ir skaidrumą, padėtų laiku identifikuoti potencialias problemas bei rizikas, susijusias su Plano įgyvendinimu.

LVK ragina nekartoti praėjusios Vyriausybės klaidų. Esminė yda „Ateities ekonomikos DNR plano“ rengimo procese – socialiniai partneriai nebuvo pakankamai girdimi numatant konkrečias priemones, dėl to dalis minėtame plane numatytų priemonių neatliepė galutinių vartotojų – įmonių, darbuotojų, aukštojo mokslo įstaigų darbuotojų, mokytojų ir kt. – poreikių. Manome, kad konkretūs numatyti socialinių partnerių įtraukimo mechanizmai sumažintų įtampas, kilusias pateikus šį Planą.

[1] Ernestas Naprys, “Valstybė 500 milijonų eurų pagalbos išdalijo nežiūrėdama, ar reikia: naudojosi ir įmonės, kurios nebuvo prastovose“, *DELFI*, 2020 12 31.

Plano derinimui skiriama per mažai laiko.

Apgailestaujame, jog negalime visapusiškai prisidėti prie Plano išgryninimo, nes Vyriausybė numatė derinimui tik penkias darbo dienas. Tai labai trumpas terminas. LVK nariai neturi pakankamai laiko atlikti išsamios analizės ir pateikti detalesnių siūlymų. Atkreipiame dėmesį, jog LVK, kaip ir visuomenė, Plano tekstą pirmą kartą pamatė balandžio 16 d., o iki tol vykusios viešosios konsultacijos vyko labiau diskusiniu principu, kuomet dideliam suinteresuotų asmenų ratui buvo pristatomi atskiri Lietuvos Respublikos Vyriausybės vizijos dėl Plano komponentai. Realus Plano turinio derinimas nevyko, arba, mūsų vertinimu, jis nebuvo pakankamas.

LVK laikosi pozicijos, jog tik užtikrinus valstybės bei privatų sektorių atstovaujančių socialinių partnerių bendradarbiavimą, galime rasti optimalius sprendimus, užtikrinančius Lietuvoje veikiančio verslo konkurencingumo išsaugojimą ir augimą, taip pat ekonomikos gyvybingumą bei viešojo sektoriaus transformaciją.

Esame pasiruošę užtikrinti konstruktyvų abipusį bendradarbiavimą ir efektyviai dalyvauti tobulinant Planą ir jį detalizuojant, todėl maloniai kviečiame įtraukti LVK į tolimesnes diskusijas dėl Plano tobulinimo.

Pagarbiai

Prezidentas Andrius Romanovskis

Originalas siunčiamas nebus.

Vilius Kriaučiūnas, el.p.: vilius@lvk.lt, tel. 8 5 212 1111